

Višje sodišče v Ljubljani
Civilni oddelek

VSL Sklep I Cp 517/2017
ECLI:SI:VSLJ:2017:I.CP.517.2017

Evidenčna številka: VSL00003829
Datum odločbe: 06.09.2017
Senat, sodnik posameznik: mag. Matej Čujovič (preds.), Katarina Marolt Kuret (poroč.), Barbara Krpač Ulaga
Področje: CIVILNO PROCESNO PRAVO - OBLIGACIJSKO PRAVO - VARSTVO POTROŠNIKOV
Institut: kredit v CHF - potrošniški kredit - varstvo potrošnika - nepošteni pogodbeni pogoji - ničnost pogodbe - oderuška pogodba - razveza pogodbe zaradi spremenjenih okoliščin - pojasnilna dolžnost organizacije za plačilni promet - kreditna pogodba - tuja valuta - običajno tveganje - pojasnilna dolžnost - tveganje - vsebina pojasnilne dolžnosti

Jedro

Positivni predpisi sklenitve kreditnih pogodb v tuji valuti ne prepovedujejo, zato je v skladu z načelom prostega urejanja pogodbenih razmerij (3. člen OZ) sklenitev tovrstnih pogodb dopustna. V primeru potrošniških kreditnih pogodb je pomemben 23. člen ZVPot, ki podjetju prepoveduje postavljanje pogodbenih pogojev, ki so do potrošnika nepošteni. Kot sankcija je predvidena ničnost takšnih pogodbenih pogojev. Po stališču Sodišča EU je tudi pogoj, ki predstavlja glavni predmet pogodbe, mogoče izreči za nedovoljen, če ni zapisan v jasnem in razumljivem jeziku, pri čemer te zahteve ni mogoče zožiti zgolj na formalno in slovnično razumljivost, temveč mora biti v pogodbi pregledno pojasnjeno konkretno delovanje mehanizma, tako da lahko potrošnik na podlagi natančnih in razumljivih meril presodi, kakšne so ekonomske posledice, ki iz tega izhajajo zanj.

Namen predpisovanja pojasnilne dolžnosti banke je v zaščiti nasprotne pogodbene stranke, ki ji na ta način pravo zagotavlja bolj enakovreden informacijski položaj. Pritožbeno sodišče v konkretnem primeru ne dvomi, da je tožnik teoretično vedel, kaj predstavlja valutno tveganje in da se je zavedal, da imajo spremembe v tečajih lahko vpliv na odplačevanje njegove kreditne obveznosti. Vprašanje pa je, ali se je zavedal vseh tveganj, ki so bile bankam ob sklepanju kreditnih pogodb znane oziroma jim bi morale biti znane. Banka Slovenije je namreč že leta 2005 komercialne banke opozarjala, da je izpostavljenost komitentov tečajnemu tveganju lahko zelo velika, saj je švicarski frank na relativno nizkih ravneh, zato je v prihodnosti pričakovati njegovo apreciacijo, zato je v konkretnem primeru bistveno ugotoviti, ali je bil tožnik s tovrstnimi tveganji seznanjen.

Izrek

- I. Pritožbi se ugodi, sodba sodišča prve stopnje se razveljavi in se zadeva vrne sodišču prve stopnje v novo sojenje.
- II. Odločitev o pritožbenih stroških se pridrži za končno odločbo.

Obrazložitev

1. Sodišče prve stopnje je v celoti zavrnilo primarni tožbeni zahtevek za ugotovitev ničnosti notarskega zapisa kreditne pogodbe in sporazuma o zavarovanju denarne terjatve. Posledično je zavrnilo tudi zahtevek tožnika, da je dolžan toženki izplačati 19.358,73 EUR, zahtevek za ugotovitev neveljavnosti vknjižene hipoteke in zaznambe neposredne izvršljivosti. V celoti je zavrnilo tudi podredni tožbeni zahtevek, s katerim je tožnik zahteval razvezo kreditne pogodbe zaradi spremenjenih okoliščin, sam sebi nalagal plačilo 19.358,73 EUR ter od toženke zahteval izstavitve zemljiškoknjižne listine, ki bo podlaga za izbris hipoteke in zaznambo neposredne izvršljivosti terjatve. Tožniku je na račun toženke naložilo plačilo 2.984,43 EUR pravnih stroškov.

2. Proti navedeni sodbi se iz vseh pritožbenih razlogov po 338. členu Zakona o pravdnem postopku (v nadaljevanju ZPP) pritožuje tožnik. Meni, da gre v danem primeru za privilegirano spremembo tožbe po 186. členu ZPP, saj je zaradi okoliščin, nastalih po vložitvi tožbe, dolg tožnika do toženke manjši. Sodišče bi zato povečanje oziroma zmanjšanje tožbenega zahtevka moralo presojati v razmerju do strank. Sklicuje se na sodno prakso Ustavnega sodišča Republike Hrvaške in

Sodišča EU, iz katere izhaja, da je potrebno določbe kreditnih pogodb o valutni klavzuli in spremenljivi obrestni meri obravnavati hkrati in ne ločeno, saj gre za dva spremenljiva elementa, ki vplivata na vsebino potrošniških pogodb. Sodišče bi pogodbeno vsebino moralo presoјati glede na kontekst, dejansko in pravno naravo ter kompleksnost konkretnega pogodbenega razmerja. Tako ne zadošča zgolj presoja gole vsebine devizne klavzule brez upoštevanja konkretnih informacij, ki so bile tožniku kot potrošniku na voljo pred sklenitvijo pogodbe. Poudarja, da v konkretnem primeru kombinacija daljše ročnosti in valutne klavzule, spremenljive obrestne mere in konstrukcije kredita, po kateri se najprej v večjem deležu odplačujejo obresti in v manjšem deležu glavnica, tovrstne kredite vsebinsko približa izvedenim finančnim instrumentom. Gre namreč za potencialno neomejeno izgubo za kreditojemalce in hudo tveganje za vse tiste, ki nimajo dohodkov v CHF. Poudarja, da valutna klavzula v danem primeru ne ustreza definiciji iz 372. člena Obligacijskega zakonika, katere osnovni namen je varovanje enake vrednosti dajatev. Pri presoji dopustnosti valutne klavzule je zato potrebno izhajati iz temeljnih načel, in sicer načela vestnosti in poštenja, prepovedi zlorabe pravic, prepovedi ustvarjanja in izkoriščanja monopolnega položaja, enake vrednosti dajatev in prepovedi povzročanja škode. Valutna klavzula ne more biti osnova za bogatenje bank, tvegana narava pa omogoča neomejeno možnost izgube na strani potrošnika. Dodaja, da je bilo toženki glede na opozorila Banke Slovenije v času sklepanja pogodbe znano, da bo prišlo do negativnega gibanja valutnega tečaja v škodo EUR. Tveganost za toženko je bila tako zgolj navidezna. Iz Poročila o finančni stabilnosti Banke Slovenije iz junija 2005 izhaja, da tveganje za banke ne predstavlja večjega tveganja, za komitente bank pa je lahko izpostavljenost zelo velika, saj je v prihodnosti mogoče pričakovati apreciacijo tečaja. Sodišču prve stopnje očita napačno povzemanje navedenega poročila. Ker toženka tožniku ni izplačala kredita v CHF, temveč v EUR, je nesmiselna uporaba 85. člena Zakona o bančništvu (v nadaljevanju ZBan). Sklicuje se na nemško sodno prakso, ki je tovrstne pogodbe označila za t.i. tihe svetovalne pogodbe, saj banka sprva svetuje potrošniku, nato pa z istim potrošnikom sklene pogodbo. Potrošnik bi zato moral prejeti več simulacij mogočih premikov deviznega tečaja.

Vztraja pri stališču, da kreditna pogodba ustreza obema pogojema oduške pogodbe. Sodišče je tudi zanemarilo, da bi bilo pojasnilni dolžnosti banke zadoščeno zgolj, če bi bili kreditojemalci seznanjeni z neomejenim tveganjem in verjetnostjo, da se tovrstna tveganja realizirajo v praksi. Banke so ravnale nemoralno, saj so lahko predvidele, kakšno bo gibanje prihodnjih tečajev, pa so kljub temu zavajale potrošnike, da najemajo kredite v tuji valuti. Same pogodbe imajo naravo tipskih pogodb, pri katerih pogajanja o vsebini niso bila mogoča. Poročila Banke Slovenije kažejo, da so bila vodstva komercialnih bank pravočasno obveščena o visokih in nesorazmernih tveganjih za komitente. Očitno nesorazmerje je tako obstajalo že v času sklepanja sporne pogodbe. Ker je toženka govorila zgolj o minimalnem tveganju, pojasnilna dolžnost ni izpolnjena. Tožnik je dobil napačne oziroma izkrivljene informacije, ki so ključno prispevale k njegovi odločitvi. Ob tem je banka tudi neustrezno izračunala kreditno sposobnost strank, kar kaže na to, da je zgolj zasledovala dobiček. Za okoliščino dviganja tečaja v preteklosti in veliko verjetnost njegovega padca toženka, vedenju navkljub, ni seznanila tožnika. Na minimalno valutno tveganje je opozarjal tudi zavajajoč letak, kar je sodišče dokazno ocenilo povsem samovoljno. Tožnik glede na povedano ni mogel pričakovati tako drastičnega padca vrednosti EUR. Sodišče je tudi spregledalo, da je bila konverzija terjatev mogoča zgolj ob soglasju toženke.

3. Toženka je na pritožbo odgovorila in predlagala njeno zavrnitev.

4. Pritožba je utemeljena.

5. Tožnik uvodoma izpodbija odločitev prvostopenjskega sodišča glede zahtevane spremembe 2. točke primarnega in podrednega tožbenega zahtevka. V pritožbi zmotno vztraja, da gre za privilegirano spremembo tožbe po 186. členu ZPP. Z znižanjem zahtevka iz zneska 19.358,73 EUR na znesek 8.955,31 EUR gre za situacijo, predvideno v tretjem odstavku 184. člena ZPP. Tožba tako ni spremenjena, če tožeča stranka zmanjša tožbeni zahtevek. Ob tem velja dodati, da tožnik z dajatvenim delom zahtevka od samega sebe zahteva določeno plačilo denarnega zneska, za kar nima pravnega interesa. Tovrstni kondikcijski zahtevek za vračilo preostanka izplačanega zneska kredita je namreč v domeni toženke, tožnik pa bi v primeru ugotovljene ničnosti lahko zahteval vračilo že izplačanih obrokov kredita.

6. V konkretni zadevi med pravnima strankama ni sporno, da je tožnik s kreditno pogodbo pridobil namenski stanovanjski kredit v znesku 100.328,4 CHF, z rokom vračila v 180 mesečnih anuitetah, ter da je kredit v evrski protivrednosti po referenčnem tečaju Evropske centralne banke na dan 5. 6. 2008 znašal 62.560,58 EUR. Referenčna obrestna mera za ta kredit je znašala 6 mesečni CHF libor plus 1,75 % letno in je bila spremenljiva ter vezana na 6 mesečni CHF. Efektivna obrestna mera je znašala 4,81 %, njen izračun pa je bil podrobneje urejen v 5. členu kreditne pogodbe. Pogodbeni stranki sta dogovorili način zavarovanja kredita s hipoteko in pravico kreditojemalca do konverzije kredita iz CHF v EUR pod izrecno dogovorjenimi pogoji. Pogodbeni stranki sta se nadalje dogovorili, da se kot osnova za porabo kredita, vračilo, obračun in plačevanje pogodbenih ali zamudnih obresti upošteva evrska protivrednost CHF po referenčnem tečaju Evropske centralne banke, veljavnem na dan plačila obveznosti.

7. Tožnik s primarnim tožbenim zahtevkom zahteva ugotovitev ničnosti Kreditne pogodbe št. 125462 s 5. 6. 2008 v pisni obliki in notarskem zapisu SV-356/2008 s 13. 6. 2008 ter Sporazuma o zavarovanju denarne terjatve. Kot razloge za ničnost pogodb uveljavlja odsotnost oziroma nedopustnost pravne podlage (39. člen OZ), nasprotovanje pogodbe ustavi, prisilnim predpisom in morali (86. člen OZ) ter obstoj elementov oduške pogodbe (119. člen OZ). S podrejenim tožbenim zahtevkom zahteva razvezo navedenih pogodb zaradi spremenjenih okoliščin (112. člen OZ). Meni, da hud padec vrednosti EUR v primerjavi s CHF presega običajno tveganje pri tovrstnih poslih in jih tožnik ob sklepanju pogodbe ni mogel predvideti.

8. Pritožbeno sodišče pritrjuje materialnopravnim izhodiščem sodišča prve stopnje, da sklepanja kreditnih pogodb v tuji valuti slovenska zakonodaja ne prepoveduje. V skladu s 372. členom OZ je valutna klavzula navedena kot način valorizacije denarnih obveznosti, pri čemer takšen dogovor ne sme biti v nasprotju z zakonom. Kreditno pogodbo z valutno klavzulo v primeru, ko je kreditojemalec potrošnik, je v času podpisa sporne pogodbe kot *lex specialis* urejal Zakon o potrošniških kreditih (v nadaljevanju ZPotK), ki je za kreditne pogodbe, vezane na uporabo tuje valute, kot bistveno sestavino določal navedbo tuje valute in vrste tečaja, po katerem se zaračunava vrednost v domači valuti, in opozorilo, da se ob spremembi tečaja lahko spremenijo tudi predvideni zneski posameznih plačil (9. točka prvega odstavka 7. člena ZPotK). Valutna klavzula je tako dovoljena, pravdni stranki sta se zanjo izrecno dogovorili in jo tudi medsebojno izpolnjevali ves čas trajanja kreditne pogodbe. Ob tem velja dodati, da je zakonodajalec že v letu 1991 dovolil uporabo preračunavanja enakovrednosti medsebojnih dajatev z izražanjem njihove vrednosti v tuji valuti ali v drugem mednarodno uveljavljenem merilu enakovrednosti dajatev (5. člen Zakona o deviznem poslovanju). Sklepanja kreditnih pogodb v tuji valuti nista prepovedovala niti po sklenitvi sporne kreditne pogodbe spremenjena ZPotK-1 in ZPotK-2, ki se je pričel uporabljati 3. 3. 2017. Uzakonjena je bila zgolj dodatna regulacija tovrstnih pogodb. Po novem so tako podane dodatne obveznosti kreditodajalcev pri posredovanju predhodnih informacij (7. člen), predpisana je tudi podrobnejša vsebina takšnih kreditnih pogodb (22. točka drugega odstavka 12. člena), pri čemer se nove zahteve zaradi prepovedi retroaktivnosti ne nanašajo na predmetno kreditno pogodbo (četrti odstavek 99. člena ZPotK-2).

9. Ker torej pozitivni predpisi sklenitve kreditnih pogodb v tuji valuti ne prepovedujejo, je v skladu z načelom prostega urejanja pogodbenih razmerij (3. člen OZ) sklenitev tovrstnih pogodb dopustna. Pritožbeni očitki, da so takšne pogodbe dopustne zgolj v času stabilnih gospodarskih razmer, so zato neutemeljeni. Takšne pogodbe tudi avtomatično ne nasprotujejo temeljnemu obligacijskemu načelu (načelo vestnosti in poštenja, prepoved zlorabe pravic, načelo enake vrednosti dajatev), saj je glede vprašanja ničnosti bistveno stanje v času sklepanja pogodb. Nepoštenost pogodbenega pogoja tako ne more biti odvisna od zunanjih, od strank neodvisnih dogodkov, nastalih po sklenitvi pogodbe, kar bo obrazloženo v nadaljevanju.

10. Na odločitev v predmetni zadevi ne vplivajo odločitve Sodišča EU v združenih zadevah C-154/15, C-307/15 in C-308/15, na katere se tožnik sicer prvič sklicuje šele v pritožbi. V citiranih zadevah gre namreč za vprašanje dovoljenosti omejevanja retroaktivnih učinkov ničnosti, za kar se je zavzemalo špansko vrhovno sodišče. Sodišče EU je odločilo, da je potrebno člen 6(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da je treba pogodbeni pogoji, ki je razglašen za nepošten, šteti kot da nikoli ni obstajal. Časovna omejitev učinkov ničnosti bi tako potrošnika, ki je pred določenim datumom sklenil hipotekarno posojilo, prikrajšala za pravico do popolne restitucije. Navedene odločitve Sodišča EU bi bile upoštevne zgolj v primeru, če bi sodišče ugotovilo ničnost sporne kreditne pogodbe, nato pa pri kondikijskih zahtevkih omejilo njene *ex tunc* učinke. Ker v konkretni zadevi kondikijski zahtevki (še) niso postavljeni, je sklicevanje na navedene odločbe brezpredmetno.

11. Pritožbeno sodišče nadalje poudarja, da odločitve tujih nacionalnih sodišč za slovenska sodišča niso zavezujoča, poleg tega pa pritožnik odločb hrvaškega Ustavnega sodišča U-III-2521/2015 s 13. 12. 2016 in nemških vrhovnih sodišč ni predložil v prevodih v slovenski jezik, kar zahtevata 104. člen ZPP in 5. člen Zakona o sodiščih. Ob tem pritožbeno sodišče zgolj pripominja, da se je spor na Hrvaškem nanašal tako na vprašanje ničnosti valutne klavzule kot tudi na ničnost spremenljive obrestne mere, pri čemer je Ustavno sodišče sodbo hrvaškega vrhovnega sodišča razveljavilo zaradi postopkovnih kršitev (nezadostne obrazložitve). Odločitev tako (v vsebinskem smislu) še ni dokončna. Citirane odločbe nemške sodne prakse se ne nanašajo na primerljive primere kreditov v tuji valuti, temveč obravnavajo izvedene finančne instrumente, ki so bistveno bolj zapleteni in vsekakor terjajo večji obseg svetovanja in pojasnilne dolžnosti banke. Pritožba sicer vztraja pri stališču, da tudi predmetna kreditna pogodba zaradi dolgoročne izpostavljenosti tožnika valutnemu tveganju in prvenstvenemu odplačevanju obresti namesto glavnice, predstavlja izveden finančni instrument, kar pa ne drži. Sodišče EU je namreč v zadevi Lantos¹ že odločilo, da cilj kreditnih pogodb v tuji valuti ni investiranje, saj želi potrošnik le pridobiti sredstva za nakup potrošniškega blaga in/ali storitve. Takšne transakcije so zato namenjene zgolj odobritvi in vračilu kredita in jih ni mogoče opredeliti kot "investicijske storitve ali dejavnosti" v smislu člena 4(1), točke 2, Direktive 2004/39 o trgu finančnih instrumentov (t. i. Direktiva MiFID).

12. Pritožnik ne nasprotuje ugotovitvam sodišča prve stopnje, da je sporna kreditna pogodba povsem jasno in natančno opredeljevala število dogovorjenih mesečnih obrokov, datume zapadlosti obrokov, način preračuna vsakega posameznega obroka po referenčnem tečaju ECB na dan plačila ter višino in način izračuna referenčne obrestne mere. Pogodba je pisna in vsebuje tudi druge obvezne sestavine v smislu 7. člena ZPotK. Tožnik v pritožbi vztraja pri stališču, da ga toženka ni seznanila s tem, kako veliko tveganje prevzema s sklenitvijo takšne pogodbe, kar pomeni opustitev njene pojasnilne dolžnosti.

13. V zvezi s pojasnilnimi obveznostmi banke glede izpostavljenosti potrošnika valutnemu tveganju se tožnik sklicuje na odločitev Sodišča EU v zadevi Kasler², v kateri je odločilo, da zahteva iz drugega odstavka 4. člena Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah, ki določa, da mora biti pogodbeni pogoji jasni in razumljivi (v nadaljevanju Direktiva), pomeni ne samo, da mora biti pogoji razumljivi slovnično, ampak tudi, da sta v pogodbi transparentno pojasnjena konkretno delovanje mehanizma, na katerega se nanaša zadevni pogodbeni pogoji, ter zveza med tem pogojem in drugimi pogodbenimi pogoji, tako da lahko potrošnik na podlagi natančnih in razumljivih meril oceni ekonomske posledice, ki iz tega zanj izhajajo.

14. Pritožbeno sodišče poudarja, da sistem varstva, uveden z Direktivo, temelji na zamisli, da je potrošnik v razmerju do prodajalca ali ponudnika v podrejenem položaju glede pogajalske sposobnosti in ravni obveščenosti. Nacionalno sodišče mora tako po uradni dolžnosti preizkusiti nedovoljenost pogodbenega pogoja, ki spada na področje uporabe Direktive, in tako izravnati neravnotežje med potrošnikom in prodajalcem.

15. V konkretni zadevi je treba najprej ugotoviti, ali v področje uporabe Direktive sploh sodi pogodbeni pogoj, ki določa, da se kot osnova za porabo kredita, vračilo, obračun in plačevanje pogodbenih ali zamudnih obresti upošteva evrska protivrednost CHF po referenčnem tečaju Evropske centralne banke, veljavnem na dan plačila obveznosti. Po stališču pritožbenega sodišča takšen dogovor ne temelji na kogentnih predpisih³ v smislu člena 1(2) Direktive, zato iz področja uporabe Direktive ni izključen. V skladu s sodno prakso Sodišča EU je namreč člen 1(2) Direktive 93/13 potrebno razlagati tako, da je pogodbeni pogoj iz pogodbe, ki jo prodajalec ali ponudnik sklene s potrošnikom, izključen s področja uporabe te direktive samo, če navedeni pogodbeni pogoj temelji na vsebini obvezne določbe iz zakona ali drugega predpisa⁴, kar ne velja za konkretni primer.⁵ Določitev takšnega pogoja je bila namreč prepuščena pogodbenim strankam.

16. Navedeno Direktivo je v slovenski pravni red prenesel Zakon o varstvu potrošnikov⁶ (v nadaljevanju ZVPot). V času sklepanja predmetne pogodbe veljavni 23. člen ZVPot je podjetju prepovedoval postavljanje pogodbenih pogojev, ki so do potrošnika nepošteni. Kot sankcija je predvidena ničnost takšnih pogodbenih pogojev. V 22. členu je določal, da se za pogodbene pogoje po tem zakonu štejejo vse sestavine pogodbe, ki jih določi podjetje, zlasti tiste, ki so določene v obliki formularne pogodbe ali splošnih pogojev poslovanja. Med pogodbene pogoje v smislu ZVPot tako prvenstveno sodijo pogoji, ki jih (vnaprej) določi podjetje, lahko tudi s pripravo tipske pogodbe, kot v konkretnem primeru. V skladu s členom 4(2) Direktive so nadalje iz ocene nepoštenosti izključeni pogoji, ki se nanašajo na "glavni predmet pogodbe" in "ustreznost med ceno in plačilom za izmenjane storitve ali blago". Prav zaradi tega določen del pravne teorije⁷ in sodna praksa⁸ zastopata stališče, da oceno nedovoljenosti oziroma nepoštenosti pogojev v okviru razlage, podane v zadevi Kasler, ni mogoče uporabiti glede dogovora o posojilu v tuji valuti, saj je najem posojila v tuji valuti praviloma posamično dogovorjen in se nanaša na glavni predmet pogodbe.⁹ Ideja je, da jedro pogodbenega razmerja (essentialia negotii) načeloma ne sme biti prizadeto z zunanjim posredovanjem in še zlasti ne s posredovanjem sodišča.¹⁰

17. Pritožbeno sodišče sicer pritrujuje stališču pravne teorije, da zadeva Kasler s konkretno ni primerljiva. Toženka namreč višine posojila ni vezala na lasten nakupni in prodajni tečaj, kar je bilo kot nedovoljeni pogodbeni pogoj izpostavljeno v zadevi Kasler. Vendar je Sodišče EU podobno razlago člena 4(2) Direktive podalo tudi v zadevi C-186/16,¹¹ ki pa jo je mogoče aplicirati na konkretni primer.¹² Iz navedene odločitve tako izhaja, da dogovor o posojilu v tuji valuti spada na področje uporabe pojma "glavni predmet pogodbe" v smislu člena 4(2) Direktive. Dejstvo, da je treba kredit vrniti v določeni valuti, se tako ne nanaša na pomožni način plačila, temveč na samo naravo obveznosti dolžnika, in torej pomeni bistveni element posojilne pogodbe, ki (po stališču sodišča EU) ni bil posamično dogovorjen.¹³ Po stališču Sodišča EU je tudi takšen pogoj mogoče izreči za nedovoljen, če ni zapisan v jasnem in razumljivem jeziku,¹⁴ pri čemer te zahteve ni mogoče zožiti zgolj na formalno in slovnično razumljivost, temveč mora biti v pogodbi pregledno pojasnjeno konkretno delovanje mehanizma, tako da lahko potrošnik na podlagi natančnih in razumljivih meril presodi, kakšne so ekonomske posledice, ki iz tega izhajajo zanj.¹⁵ Takšna (široka) razlaga se tako nanaša tudi na četrty odstavek 22. člena ZVPot, ki določa, da morajo biti pogodbeni pogoji jasni in razumljivi, saj gre za implementacijo Direktive, katere razlaga je za nacionalna sodišča obvezna. Potrošnik tako ob sklepanju pogodbe ne sme biti zgolj seznanjen z možnostjo zvišanja ali znižanja vrednosti tuje valute, temveč mora biti tudi sposoben oceniti potencialno znatne ekonomske posledice takega pogoja za njegove finančne zmožnosti.¹⁶ Le na takšen način se namreč lahko potrošnik odloči, ali se želi zavezati s pogoji, ki jih je predhodno sestavil ponudnik.

18. Obveznosti pogodbenih strank pred sklenitvijo potrošniške kreditne pogodbe je v času sklenitve predmetne kreditne pogodbe urejal 6. člen ZPotK, ki je od posojilodajalca zahteval, da potrošnika pred sklenitvijo pogodbe seznanji z vsemi njenimi pogoji. Za pogodbe z valutno klavzulo je pomemben tudi 7. člen ZPotK, ki kot obvezno navedbo tuje valute in vrste tečaja, po katerem se izračunava vrednost v domači valuti, predvideva tudi opozorilo, da se ob vsaki spremembi tečaja lahko spremenijo tudi predvideni zneski posameznih plačil.¹⁷ Namen predpisovanja pojasnilne dolžnosti banke je v zaščiti nasprotnih pogodbene stranke, ki ji na ta način pravo zagotavlja bolj enakovreden informacijski položaj.¹⁸ Predpogodbena dolžnost informiranja je obveznost stranke, da posreduje drugi stranki informacije, s katerimi razpolaga in so pomembna za sklenitev pravnega posla. Njen pravni temelj je lahko izrecna zakonska določba ali pa splošna dolžnost, utemeljena na načelu vestnosti in poštenja.¹⁹

19. Po stališču pritožbenega sodišča je sodišče prve stopnje preuranjeno zaključilo, da je toženka svojo pojasnilno dolžnost v celoti izpolnila. Tožnik namreč tudi v pritožbi vztraja pri trditvah, da naj bi toženka ob sklenitvi kreditnih pogodb izpostavila le najnižjo oziroma ugodno obrestno mero, zamolčala pa tveganja, ki so povezana z najetjem kredita v švicarskih frankih, čeprav so ji bila glede na opozorila Banke Slovenije znana.

20. Pritrditi sicer velja ugotovitvam sodišča prve stopnje, da sama kreditna pogodba vsebuje vse tiste elemente, ki jih ZPotK izrecno zahteva. Poleg tega je tožnik tudi podpisal izjavo o seznanjenosti s pomenom tveganja, ki lahko nastopi zaradi nihanja tečaja in/ali nihanja referenčne obrestne mere, kar se odraža v zvišanju ali znižanju mesečne anuitete (izjava

kreditojemalca, priloga A 5). Toženka je tako v tem delu naredila več, kot je od nje zahteval takrat veljavni ZPotK. Sodišče prve stopnje je na podlagi zaslišanja tožnika ugotovilo, da se je pri finančnem svetovalcu pozanimal, kaj se lahko zgodi ob nihanju tečaja. Pojasnjeno mu je bilo, kakšni so pogoji kredita v domači valuti in zakaj je kredit v CHF (trenutno) bolj ugoden. Po presoji pritožbenega sodišča je povsem utemeljen tudi nadaljnji sklep sodišča prve stopnje, da je tožnik kot diplomiran ekonomist, zaposlen kot notranji revizor, razumel pomen valutnega tveganja. Ob pogovorih za sklenitev kreditne pogodbe je prejel tudi podatke v grafični obliki o tem, kako se je v zadnjem časovnem obdobju gibalo razmerje valute CHF proti EUR. Tožnik je ob zaslišanju povedal, da mu je znano, da valutni tečaji niso fiksni ter da je že pred spornim kreditom imel kredit v švicarskih frankih. Hkrati mu je bilo pojasnjeno, kakšni so pogoji kredita v EUR, pri čemer se je tožnik (čeprav bi glede na kreditno sposobnost lahko dobil kredit v domači valuti) odločil skleniti kreditno pogodbo v CHF.

21. Glede na vse navedeno se sklicevanje na elemente odušne pogodbe (119. člen OZ) izkaže za neutemeljeno. Podan ni niti subjektivni niti objektivni element odušstva. Ob sklenitvi pogodbe namreč med dajatvami ni bilo očitnega nesorazmerja. Poleg tega tožnik tudi ni dokazal, da bi toženka kakorkoli izkoristila stisko ali težko premoženjsko stanje tožnika, njegovo nezadostno izkušnost, lahkomišelnost ali odvisnost. Sodišče prve stopnje je zato utemeljeno zaključilo, da kreditna pogodba ne ustreza pojmu odušnosti.

22. Glede pojasnilne dolžnosti sodišče ne dvomi v dejansko ugotovitev sodišča prve stopnje, da je tožnik teoretično vedel, kaj predstavlja valutno tveganje in da se je zavedal, da imajo spremembe v tečajih lahko vpliv na odplačevanje njegove kreditne obveznosti. Vprašanje pa je, ali se je zavedal vseh tveganj, ki so bile bankam ob sklepanju kreditnih pogodb znana oziroma bi jim morala biti znana. Pritožnik utemeljeno opozarja, da sodišče prve stopnje v tem delu ni raziskalo, ali je bil tožnik v celoti seznanjen s tveganji, na katera je že pred sklenitvijo pogodbe opozarjala Banka Slovenije. Za presojno nepoštenosti pogodbenega pogoja je namreč treba upoštevati vse okoliščine, ki bi jih prodajalec oziroma ponudnik lahko poznal ob sklenitvi pogodbe in ki bi lahko vplivale na poznejše izvajanje pogodbe.²⁰ Tako drži pritožbeni očitnik, da je sodišče prve stopnje zgolj delno povzelo in ocenilo Poročilo o finančni stabilnosti (priloga A 13), v katerem je Banka Slovenije poleg izpostavljenosti bank tečajnemu tveganju opozorila tudi na izpostavljenost komitentov. Centralna banka je tako poudarila, da je izpostavljenost komitentov tečajnemu tveganju lahko zelo velika, saj je švicarski frank trenutno (leta 2005) na relativno nizkih ravneh, zato je v prihodnosti pričakovati njegovo apreciacijo (Poročilo, str. 105). Iz nadaljnjih opozoril Banke Slovenije iz leta 2006 izhaja, da mora biti informiranje strank celovito. Iz informacij mora biti razvidno tveganje, ki ga potrošnik s pridobitvijo določenega produkta prevzema (priloga A 6). Tudi v letu 2007 je Banka Slovenije od komercialnih bank dodatno pričakovala, da komitentu prednostno predstavijo svojo ponudbo produktov v evrih ter na tej osnovi izračunajo kreditno sposobnost komitenta, za komitenta, ki želi skleniti kreditno pogodbo v tuji valuti pa ocenijo kreditno sposobnost upoštevajoč manj ugodne pogoje najemanja enakega posojila v EUR. Trditve in dokaze v tej smeri je tožnik podal pravočasno (list. št. 4 in 52 - 54), toženka prejema tovrstnih priporočil ni zanikala, sklicevala pa se je na njihovo ažurno izpolnjevanje (primerjaj list. št. 26, 73 in 82 - 84) in v ta namen med drugim predlagala tudi zaslišanje L. P. (list. št. 73). Poudarila je tudi, da s strani Banke Slovenije ni prejela nobenega opozorila, da bi pri sklepanju tovrstnih kreditnih pogodb ravnala kakorkoli nepravilno (list. št. 115).

23. Sodišče prve stopnje navedenih poročil Banke Slovenije ni ocenilo, ob zaslišanju priče pa tudi ni postavljalo vprašanj, ki bi razjasnila, ali so bila priporočila Banke Slovenije dejansko upoštevana v praksi. Kot že navedeno namreč za presojno zadostne informiranosti potrošnika ne zadošča, da so posamezni pogoji oziroma sestavine pogodbe zapisane v jasnem in razumljivem jeziku, temveč je treba upoštevati tudi vse druge okoliščine, ki so bile toženki znane oziroma bi ji morale biti znane v času sklepanja pogodbe. Pritožbeno sodišče glede na naravo stvari in okoliščine konkretnega primera ocenjuje, da samo ne more dopolniti postopka, saj bi se določena vprašanja prvič razčiščevala šele na pritožbeni stopnji, strankam pa bi bila na ta način odvzeta pravica do dvostopenjskega sojenja. V skladu s 355. členom ZPP je bilo zato treba sodbo sodišča prve stopnje razveljaviti in zadevo vrniti sodišču prve stopnje v novo sojenje.

24. V ponovljenem sojenju naj se sodišče opredeli do tožnikovih trditev in oceni predložena poročila Banke Slovenije (priloge A 6, A 7 in A 13). Opredeli naj se tudi do navedb toženke, da je tovrstna poročila spoštovala v zadostni meri ter ponovno izvede dokaz z zaslišanjem priče L. P. in (po potrebi) tudi tožnika. Če po ponovnem zaslišanju ne bo uspelo ugotoviti, kakšno je bilo ravnanje banke v konkretnem primeru, naj v skladu z dokaznim bremenom oceni, kako na dokazanost posameznih trditev vpliva dejstvo, da je tožnik izrecno odklonil zaslišanje svetovalca banke, ki mu je svetoval v času sklepanja sporne kreditne pogodbe (list. št. 116), toženka pa zaslišanja ni predlagala. Ob tem naj tudi presodi, ali se letak "Stanovanje ali stanovanjska hiša so sanje vsakega Slovenca" (priloga A 9), kjer je toženka reklamirala ugodne večvalutne kredite z "najnižjo stopnjo tveganja", pri katerih je mogoče vsake tri mesece spreminjati valuto, na katero je kredit vezan, sploh nanaša na kredit v predmetni zadevi. Če se, naj ponovno presodi, ali se je ob upoštevanju poročil Banke Slovenije tovrstni kredit lahko reklamiral kot kredit z "najnižjo stopnjo tveganja". Z upoštevanjem že izvedenih dokazov naj nato ponovno odloči, ali je bila tožnikova odločitev o najemu kredita v švicarskih frankih preiščljena in informirana. Ob tem naj upošteva vse okoliščine, ki jih je toženka lahko poznala v času sklepanja pogodbe in ki bi lahko vplivale na tožnikovo odločitev za sklenitev sporne kreditne pogodbe.

25. Ob tem pritožbeno sodišče pripominja, da je v pravni teoriji sicer sporno vprašanje, kakšna je sankcija kršitve pojasnilne dolžnosti. Nekateri se zavzemajo za absolutno neveljavnost takšnih pogodb, spet drugi za delno ničnost oziroma izpodbojnost zaradi napak volje ter odškodninsko odgovornost bank²¹. Da ničnost po nacionalnem civilnem pravu ni primerna sankcija, je opozorilo tudi Sodišče EU. Posledica ničnosti je namreč takojšnja izterljivost preostanka dolgovanega zneska posojila po cenah v času, ko je izdana sodna odločba (87. člen OZ), kar lahko presega finančno zmožnost

potrošnika²². Sodišče prve stopnje naj zato v konkretni zadevi preveri, ali je ničnost pogodbe lahko zgolj delna (88. člen OZ).

26. Če bo sodišče tudi v ponovljenem postopku ugotovilo, da je toženka svojo pojasnilno dolžnost v konkretnem primeru izpolnila, se naj ponovno opredeli do podrednega tožbenega zahtevka, s katerim tožnik uveljavlja razvezo pogodbe zaradi spremenjenih okoliščin. Pritožba sicer obrazloženo ne graja odločitve sodišča glede zahtevka za razvezo kreditne pogodbe. Sklicuje se zgolj na dejstvo, da je bila konverzija kredita mogoča zgolj ob soglasju toženke in ni bila povsem prepuščena volji tožnika, kar pa v konkretnem primeru ni pravno relevantno, saj tožnik ni zatrjeval, da je konverzijo pogodbe zahteval, pa ta ni bila uspešna zaradi odklonitve soglasja toženke. Kljub temu pa sodišče druge stopnje v okviru uradnega preizkusa pritožbenih razlogov (drugi odstavek 350. člena ZPP) ugotavlja, da sodišče prve stopnje vseh predpostavk, določenih v 112. členu OZ ni obrazložilo v zadostni meri. Tožbeni zahtevek je zavrnilo že na podlagi drugega odstavka 112. člena OZ, ki določa, da se na spremenjene okoliščine ne more sklicevati stranka, ki bi morala ob podpisu pogodbe te okoliščine upoštevati ali če bi se okoliščinam lahko izognila oziroma odklonila njihove posledice.

27. Pritožbeno sodišče poudarja, da golo sklicevanje na gospodarsko krizo ne more biti razlog za razvezo pogodbe zaradi spremenjenih okoliščin, na tožeči stranki pa je dokazno breme, da opredeli tako pozitivne kot tudi negativne procesne predpostavke, določene v 112. členu OZ. Uveljavljanje gospodarske krize kot spremenjene okoliščine je tako lahko uspešno le v primeru, če je zahtevek podprt z dejstvi in dokazi, ki razkrivajo: 1. spremembo dohodkov/odhodkov zaradi krize, 2. odziv na spremenjene okoliščine in v čem so te okoliščine nepričakovane, 3. vpliv spremenjenih okoliščin na pogodbo, 4. kakšno je bilo ocenjevanje tveganja, 5. ravnanje, ki onemogoča očitek pomanjkanja potrebne skrbnosti in 6. kaj je tožeča stranka storila, da bi izpolnila načelo oziroma temeljno zavezo "pacta sunt servanda".²³

28. Če bo sodišče prve stopnje presodilo, da je trditvena podlaga v tem delu zadostna, naj ponovno oceni, ali je je tožniku mogoče očitati, da bi se v času podpisa pogodbe v letu 2008 lahko zavedal ravnanja švicarske centralne banke v letu 2015, ki je občutno spremenilo razmerje med CHF in EUR. Slednje še toliko bolj, ker česa takega po (pravilnih) ugotovitvah sodišča prve stopnje ni bilo mogoče očitati niti toženki kot finančni instituciji, katere skrbnost se presoja po standardu skrbnosti dobrega strokovnjaka (6. člen OZ). Bistveno je namreč stanje ob podpisu kreditne pogodbe in ne morda kasnejša možnost konverzije, ki je tožnik ni izkoristil. Zahteva spremembe pogodbe pred pravdo v smislu 113. člena OZ namreč ni procesna predpostavka, lahko pa je podlaga za morebitno odškodninsko odgovornost stranke, ki druge stranke o spremenjenih okoliščinah ni pravočasno obvestila.²⁴

29. Odločitev o pritožbenih stroških se pridrži za končno odločbo (tretji odstavek 165. člen ZPP).

¹ Zadeva C-321/14 Banif Plus Bank Zrt. proti Marton Lantos in Martonne Lantos, sodba s 3. decembra 2015 (priloga B44).

² Zadeva C-26/13 Arpad Kasler in Hajnalka Kaslerne Rabai proti OTP Jelzalogbank Zrt., sodba s 30. 4. 2014.

³ To je takšnih, ki veljajo ne glede na izbiro strank.

⁴ Le takrat se namreč upravičeno domneva, da je nacionalni zakonodajalec vzpostavil ravnotežje med vsemi pravicami in obveznostmi strank določenih pogodb.

⁵ Primerjaj zadevo C-43/13 Monika Kušionova proti SMART Capital, a. s., sodba z 10. septembra 2014.

⁶ Uradni list RS, št. 20/98 in nasl.

⁷ Primerjaj Sedmak, B., Pričakovane omejitve tečajnih tveganj za potrošnike pri posojilih v tuji valuti, Pravna praksa, GV Založba, 2015, št. 13, stran 8-9 in Varanelli, L., Komentar sodne odločbe o švicarskih frankih: nekaj pomislekov in dilem - poskus reševanja problema, Pravna praksa, GV Založba, 2017, str. 14-15.

⁸ Sodba Višjega sodišča v Ljubljani I Cp 2301/2016 s 25. 1. 2017.

⁹ Za takšno razlago direktive se zavzema tudi generalni pravobranilec Nilsa Wahl v zadevi C-186/16 Ruxandra Paula Andriciuc in drugi proti Banca Românească SA, kjer pod točko 42 zapiše: "... ta pogoj se po mojem mnenju nanaša na glavni predmet pogodbe. Zdi se mi namreč, da je pogoj, da je treba posojilo vrniti v valuti, v kateri je bil dodeljen, bistveni element storitve dolžnika, ki je vračilo zneska, ki mu ga je posodil posojilodajalec ..."

¹⁰ Primerjaj sklepne predloge generalnega pravobranilca Nilsa Wahla v zadevi C-26/13 Kásler in Káslerné Rábai, točka 33 in v zadevi C-186/16 Ruxandra Paula Andriciuc in drugi proti Banca Românească SA, predstavljeni 27. 4. 2017.

¹¹ Primerjaj Zadevo C-186/16 Ruxandra Paula Andriciuc in drugi proti Banca Romaneasca SA, sodba z 20. septembra 2017.

¹² Razlika je zgolj v valuti vračila, in sicer so bili tožniki v zadevi C-186/16 dolžni posojene zneske vračati v isti valuti, kot so jih prejeli, tj. v CHF.

¹³ Ibidem, točka 37 in 41.

¹⁴ Ibidem, točka 41 in 43.

¹⁵ Ibidem, točka 45.

¹⁶ Ibidem, točka 50.

¹⁷ Dodatne obveznosti posojilodajalca so bile uvedene šele s sprejetjem ZPotK-1 in ZPotK-2, ki v konkretnem primeru zaradi načela prepovedi retroaktivnosti niso uporabljive.

¹⁸ Primerjaj Rozman, R., Odškodninska odgovornost banke za kršitev pojasnilne dolžnosti, Podjetje in delo, GV Založba,

2016, št. 3-4, str. 454.

¹⁹ Strnad, I., Predpogodbene obveznosti strank pri potrošniških kreditih, Podjetje in delo, GV Založba, 2015, št. 5, str. 731.

²⁰ Zadeva C-186/16 Ruxandra Paula Andriuc in drugi proti Banca Romaneasca SA, sodba z 20. septembra 2017, tč. 54 in 58.

²¹ Primerjaj Sladič, J., Sodišče EU ne vidi razloga za neveljavnost potrošniških kreditov, nominiranih v švicarskih frankih, Pravna praksa, GV Založba, 14. 9. 2017, str. 6-9.

²² Zadeva C-26/13, Kaster in Kaserne Rabai, sodba Sodišča EU s 30. 4. 2014.

²³ Tako sodba Višjega sodišča v Ljubljani I Cpg 772/2013, ki povzema mnenje dr. Petra Grilca v članku z naslovom Gospodarska/finančna kriza kot spremenjena okoliščina, Pravni letopis, 2011, str. 33.

²⁴ Primerjaj sodbo Višjega sodišča v Ljubljani I Cpg 599/2011.

Zveza:

RS - Ustava, Zakoni, Sporazumi, Pogodbe

Obligacijski zakonik (2001) - OZ - člen 3, 86, 87, 88, 112, 112/2

Zakon o potrošniških kreditih (2000) - ZPotK - člen 7, 7/1, 7/1-9

Zakon o varstvu potrošnikov (1998) - ZVPot - člen 22, 23

EU - Direktive, Uredbe, Sklepi / Odločbe, Sporazumi, Pravila

Direktiva Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah - člen 4, 4/2

Datum zadnje spremembe:29.11.2017